

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

ТОВТИН СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА

УДК 343.985.7 (477)

**ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ
СЕКСУАЛЬНИМИ ВІДХИЛЕННЯМИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Ірпінь–2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Цимбал Петро Васильович,

Університет державної фіскальної служби України,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Чорноус Юлія Миколаївна,

Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту № 2

кандидат юридичних наук, професор

Смоков Сергій Михайлович,

Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Захист відбудеться «29» листопада 2016 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 27.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розісланий «__» жовтня 2016 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Омельчук

ВСТУП

Актуальність теми. Найбільш тяжким кримінальним правопорушенням проти особи є вбивство – право людини є найвищою цінністю. Тому ще з давніх часів вбивство вважалось найтяжчим злочином, за яке була передбачена найвища міра покарання.

На жаль, сучасний стан криміногенної обстановки в нашій країні характеризується зростанням тяжких кримінальних правопорушень насильницького характеру, що вирізняються старанністю підготовки, новими способами вчинення та приховування, зухвалістю та жорсткістю.

Тривалий час таке насильство мало велику кількість різновидів, але особливе місце серед них займають вбивства, пов'язані із сексуальними відхиленнями, які характеризуються винятковою жорстокістю і часто носять серійний характер.

За визначенням науковців, на рівень злочинності впливає понад 100 факторів, головним із них залишається економічний. Якщо проаналізувати динаміку вчинених навмисних вбивств за період з 2002 до 2012 років, то прослідковується така картина: у 2002 році – їх було вчинено 4 296; в 2004 році – 3 788, з яких 41 вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями; 2006 році – 3 220, з яких 29 вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями; 2008 році – 2 707, з яких 30 вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями; 2010 році – 2 353, з яких 14 вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями; 2012 році – 2 100, з яких 9 вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Таким чином, спостерігається тенденція до зменшення кількості вчинених вбивств взагалі і тих, які були скоєні на ґрунті сексуальних відхилень.

При цьому помилковим було б вважати, що не потрібно вдосконалювати тактичні прийоми процесу розслідування досліджуваних вбивств. Розкриття та розслідування такої категорії кримінальних правопорушень вимагає високого професіоналізму та розробки типових криміналістичних рекомендацій, чого бракує сьогодні практичним працівникам.

Однією з причин малоєфективності розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, залишається недосконалість методики розслідування таких кримінальних правопорушень, а звідси – недовіра рекомендацій при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, ігнорування сучасних можливостей судових експертиз, а також позитивного зарубіжного досвіду.

Процес доказування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, складаючи основний зміст кримінальної процесуальної діяльності слідчого, передбачає необхідність проведення різноманітних і багатопланових наукових досліджень із використанням основних тактичних прийомів.

Важливе місце серед них займають питання застосування слідчим науково-технічних засобів та конкретних тактичних прийомів у процесі збирання, фіксації, перевірки та оцінки доказів з метою встановлення події вчинених кримінальних правопорушень взагалі та вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, зокрема; викриття осіб, що їх вчинили, а також інших обставин, що підлягають доказуванню, з метою повного, об'єктивного та неупередженого розслідування.

Значний внесок у дослідження проблеми розкриття й розслідування вбивств зробили вітчизняні та зарубіжні науковці: Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, Ю. Б. Булулуков, Т. В. Варфоломеєва, В. К. Весельський, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. А. Колесник, В. О. Коновалова, І. І. Котюк, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. В. Лисенко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Г. Лукашевич, В. Т. Нор, С. М. Смоков, Л. Д. Удалова, П. В. Цимбал, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур. Однак дослідження цих учених стосувались в основному загальних проблем розслідування вбивств, або розслідування конкретних видів вбивств, зокрема: учинених на замовлення (В. Я. Горбачевський), організованими групами (С. Ф. Здоровко), розслідування вбивств за відсутності трупа (О. Ю. Булулуков) або проблем криміналістичної характеристики сексуальних вбивств (А. В. Старушкевич).

В Україні проблема тактичних прийомів розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, не була предметом ґрунтовних монографічних та дисертаційних досліджень.

У зв'язку з цим, вирішення вищезгаданих проблем потребує спеціального дослідження як практичного, так і теоретичного застосування методичних рекомендацій під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. Це й визначило актуальність теми дисертаційного дослідження.

Таким чином, актуальність обраної теми дисертаційного дослідження обумовлена, з одного боку, невідкладними завданнями посилення протидії вбивствам, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, а з іншого – потребами практики у науково обґрунтованих методичних рекомендаціях з використанням різноманітних тактичних прийомів під час розслідування такого виду кримінальних правопорушень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалось відповідно до п. 2.2 та п. 4.4 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 й ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р.

Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 27 листопада 2014 року (протокол № 4).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка криміналістичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, на основі комплексного аналізу наукових досліджень, законодавчих актів, криміналістичних рекомендацій і матеріалів слідчої та судової практики.

Відповідно до мети дослідження визначено такі основні завдання:

- висвітлити стан наукової розробленості проблеми тактичних прийомів при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- проаналізувати поняття та види тактичних задач, що вирішуються під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;

- визначити форми та основні напрями використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- комплексно висвітлити існуючу практику та визначити основні напрями застосування тактичних прийомів з метою отримання криміналістично значимої інформації про особу, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями;
- запропонувати ситуаційні моделі для відпрацювання різноманітних версій з метою встановлення особи, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальним відхиленням;
- розкрити основні тактичні прийоми розслідування з метою встановлення серійного характеру вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- розробити типові криміналістичні рекомендації для розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- визначити основні напрями удосконалення тактичних прийомів розслідування вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями;
- розробити криміналістичні рекомендації для встановлення особи невідомого трупа при розслідуванні вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі застосування тактичних прийомів при розслідуванні вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями.

Предметом дослідження є тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять сукупність загальнонаукових та спеціально юридичних методів дослідження, що використовуються не ізольовано, а взаємодоповнюючи один одного.

За допомогою *історико-правового методу* досліджено розвиток наукової думки щодо тактики розслідування вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями (підрозділи 1.1, 1.2). *Діалектичний метод* пізнання використовувався при вивченні всіх питань дисертаційного дослідження в динаміці, що дозволило виявити їх взаємозумовленість та системність взаємозв'язків (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). *Догматичний метод* застосовувався у ході тлумачення юридичних категорій, для уточнення та поглиблення їх розуміння (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). *Порівняльно-правовий та системний методи* застосовано при дослідженні тактичних прийомів розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, пов'язаних із процесуально-правовим і тактико-організаційним забезпеченням ефективної слідчої діяльності, у зв'язку з чим, було проаналізовано чинне кримінальне, кримінальне процесуальне законодавство, а також наукові погляди вчених та матеріали слідчо-судової практики (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). *Формально-логічний метод* застосовано при вивченні норм діючих КК України, КПК України, інших законодавчих та нормативно-правових

актів, а також для обґрунтування пропозицій щодо доповнення та уточнення їх положень (підрозділ 1.3, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1).

Під час анкетування слідчих, оперативних працівників, вивчення кримінальних справ (проваджень) були використані *методи конкретно-соціологічних досліджень*, що дозволили вирішити окремі теоретичні та прикладні проблеми, надати теоретичні і практичні рекомендації щодо підвищення ефективності слідчої та судової діяльності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). *Статистичні методи* використовувались для аналізу та узагальнення матеріалів слідчої та судової практики, що було враховано при формулюванні отриманих за результатами дисертаційного дослідження теоретичних висновків (підрозділи 1.3, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2).

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять результати узагальнених даних опитування 187 слідчих МВС (національної поліції), 193 оперативних працівників МВС (національної поліції) в таких регіонах України, як: Волинська, Львівська, Рівненська, Житомирська та Закарпатська області, узагальнені дані вивчених 127 кримінальних справ (проваджень) за період з 2002 по 2014 роки в таких регіонах України, як Волинська, Львівська, Рівненська, Житомирська, Черкаська, Чернігівська, Закарпатська області та м. Києва.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у самій постановці проблеми, так і у способі її вирішення. За характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших в Україні наукових, комплексних, монографічних досліджень проблеми застосування тактичних прийомів при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення і висновки:

вперше:

- дано авторське визначення поняття вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, та запропоновано пункт 10 частини 2 статті 15 Кримінального кодексу України викласти у такій редакції: «поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним шляхом чи пов'язане із сексуальними відхиленнями»;

- запропоновано авторське визначення тактичного прийому при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;

- розроблені типові криміналістичні рекомендації для розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;

удосконалено:

- форми та основні напрями використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях про вбивства, пов'язані із сексуальними відхиленнями;

- основні тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, з метою встановлення їх серійного характеру;

- ситуаційні моделі для встановлення особи, яка вчинила вбивство, пов'язане з сексуальними відхиленнями, та визначено основні напрями удосконалення тактичних прийомів розслідування;

дістало подальший розвиток:

- стан наукової розробленості проблеми тактичних прийомів при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- комплексно висвітлено існуючу практику та визначені основні напрями застосування основних тактичних прийомів з метою отримання криміналістично значимої інформації про особу, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями;
- розроблено криміналістичні рекомендації для встановлення особи невідомого трупа при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, і можуть бути використані в різних сферах діяльності, зокрема у:

- *науково-дослідні сфері* – для подальшої розробки та вирішення проблеми застосування тактичних прийомів розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями;
- *законотворчій діяльності* – для вдосконалення кримінального, кримінального процесуального законодавства шляхом внесення змін і доповнень до діючих норм КК, КПК України та інших нормативних актів;
- *навчальному процесі* – при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів і проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Криміналістика» та «Кримінальний процес» (акт впровадження Національного університету державної податкової служби України від 7 грудня 2015 року та Національного університету водного господарства та природокористування від 12 грудня 2015 року);
- *практичній діяльності* – у слідчій та експертно-криміналістичній діяльності як рекомендації при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із вбивствами, вчиненими на ґрунті сексуальних відхилень (акти впровадження Рівненського слідчого управління та Рівненського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 14 грудня 2015 року).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Результати дослідження були оприлюднені та доповідалися на шести міжнародних науково-практичних конференціях і трьох круглих столах: «Юридична наука: проблеми та досягнення» (м. Тернопіль, 2013 р.), «Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи» (м. Луцьк, 2013 р.), «Теорія і практика сучасного кримінального права, кримінології, кримінального процесу та криміналістики» (м. Київ, 2012 р.), «Кримінальний кодекс очима молодих науковців та практиків» (м. Луцьк, 2012 р.), «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 2013 р.), «Актуальні питання розвитку державності та правотворчої діяльності в Україні» (м. Харків, 2013 р.), «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 2013 р.), «Тринадцяті

економіко-правові дискусії» (м. Львів, 2016 р.), «Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів», (м. Київ, 2016 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено у 14 наукових публікаціях, серед яких 5 наукових статей, опублікованих в юридичних фахових виданнях, одна з них – у фаховому іноземному виданні та 9 тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура дисертації визначається її метою, завданнями і предметом дослідження та складається із вступу, трьох розділів, що охоплюють 9 підрозділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 269 сторінок, з яких основний текст дисертації – 198 сторінок, 8 додатків на 26 сторінках та список використаних джерел – 45 сторінок (362 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, темами, охарактеризовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, ступінь її наукового розроблення та науково-теоретичну основу; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію, впровадження та публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правові та криміналістичні основи тактичних прийомів розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Розвиток наукової думки щодо тактики розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями»* розглянуто наукові концепції щодо використання тактичних прийомів під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Проаналізовано погляди вчених, пов'язаних із слідчою тактикою розслідування вбивств взагалі, й вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, зокрема.

Зазначено, що слідча тактика полягає у використанні спеціальних способів діяльності для отримання доказової інформації шляхом вибору і застосування тактичних прийомів характеру ситуації, що склалася у ході розслідування і направлені на попередження та нейтралізацію протидії у встановленні об'єктивної істини.

Складовою тактики є тактичні прийоми, які застосовуються стосовно конкретно будь-якої ситуації при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. Під тактичним прийомом запропоновано розуміти найбільш раціональний спосіб дій або найбільш доцільну лінію поведінки слідчого в процесі збору, дослідження і використання доказової інформації.

Дано авторське визначення тактичного прийому при розслідуванні вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, під яким слід вважати систему найбільш раціональної та доцільної діяльності слідчого для встановлення психологічних відносин з учасниками кримінальної процесуальної діяльності з метою виявлення, фіксації, дослідження та використання доказової інформації.

Обґрунтовано, що тактичні прийоми займають важливе місце для отримання методичних рекомендацій щодо розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Зазначено, що в науковій літературі вживаються різні терміни при вчиненні вбивств, пов'язаними з різними сексуальними відхиленнями. До таких термінів належать «сексуальне вбивство», «вбивство на еротичному ґрунті», «вбивство на ґрунті статевого фетишизму», «сексуально-садистське вбивство», «вбивство на ґрунті сексуальних збочень», «вбивство із сексуальною мотивацією».

В усіх перерахованих термінах присутнє в тому чи іншому вигляді сексуальне відхилення, яке відсутнє у будь-якої здорової людини. Тому запропоновано такі види вбивств об'єднати і називати терміном «вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями». За результатами проведеного опитування щодо прийнятності термінології при вчиненні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, 37,2 % слідчих та 36,6 % оперативних працівників віддали перевагу терміну «вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями».

Дано авторське визначення вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, як умисного позбавлення життя, пов'язаного із сексуальними відхиленнями злочинця (садизм, збочення тощо), що супроводжується повним пануванням над жертвою з метою задоволення сексуального потягу та запропоновано змінити пункт 10 частини 2 статті 115 Кримінального кодексу України, виклавши її у такій редакції: «поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним шляхом чи пов'язане із сексуальними відхиленнями».

У підрозділі 1.2 «*Поняття та види тактичних задач, що вирішуються під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями*» визначено сутність тактичних задач, які використовуються під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, та здійснено їх класифікацію.

Визначено, що в процесі кримінального провадження перед уповноваженими особами постає широке коло різних задач: кримінально-правового (кваліфікація злочину, розв'язання питання про характер та міру покарання) та процесуального (питання про достатність інформації для внесення відомостей до ЄРДР, про обрання міри покарання тощо) характеру. Задачі організаційного характеру також мають місце при кожному розслідуванні – це організація взаємодії різних служб, планування розслідування тощо.

Поряд із перерахованими у структурі діяльності задач розслідування злочинів є ряд суто криміналістичних. Ці задачі мають різний ступінь спільності, різний характер, різні цілі та засоби їх досягнення. Питання про існування типових задач розслідування кримінальних правопорушень, їх визначення, уточнення та розробка механізму їх розв'язання привертають усе більшу увагу фахівців. Наразі це питання перебуває у зоні дослідження криміналістичної науки.

Обґрунтовано, що це поняття має дещо інший сенс, не розглядаючи задачу розслідування як таку, що вимагає виконання, розв'язання. Задачу розслідування (слідчу задачу) можна визначити як потребу, що виникла у ході слідства у конкретному кримінальному провадженні, отримання тієї чи іншої інформації, перевірки будь-яких факторів (або забезпечення здійснення цієї діяльності у

майбутньому), обумовлену предметом доказування, і таку, що вирішується уповноваженими особами в ході процесуальної діяльності.

Зазначено, що слідча задача має ряд специфічних властивостей. Серед них виділено обґрунтованість, визначеність, приналежність. Обґрунтованістю задачі є реальна необхідність отримання додаткової інформації або перевірка та опрацювання такої, що вже є. Задачу можна назвати визначеною у випадку, якщо вона має конкретну відокремлену мету. Приналежність задачі є зв'язком між поставленою метою та предметом доказування.

Підкреслено, що виділення комплексу типових задач розслідування є одним із сучасних підходів до розв'язання багатьох існуючих у практиці проблем. Розгляд процесу розслідування як системи задач дозволяє успішно розробляти та використовувати типові схеми дій слідчого для їх розв'язання, у тому числі й алгоритми розв'язання типових задач розслідування. Їх класифікація можлива за різними підставами: за їх відношенням до предмета доказування за ступенем значущості, за колом осіб, які залучаються для їх розв'язання, за характером дій тощо.

У підрозділі 1.3 «*Форми використання спеціальних знань при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями*» визначено роль спеціальних знань при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, та проаналізовано їх процесуальні форми.

Встановлено, що до основних процесуальних форм використання спеціальних знань відносяться: безпосереднє використання їх слідчим, прокурором, судом, слідчим суддею; участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; проведення судових експертиз. Разом з тим, як вважає В. К. Лисиченко, участь судово-медичного експерта або лікаря під час огляду й ексгумації трупа; залучення перекладача; участь при допиті німої або глухої особи, що їх розуміє; присутність педагога під час допиту неповнолітнього свідка слід віднести до різновидів професій спеціаліста.

На основі результатів аналізу чинного кримінального процесуального законодавства зроблено висновок, що прямо передбачені тільки «процесуальні» форми використання спеціальних знань: участь спеціаліста при проведенні слідчих дій; проведення судових експертиз. Безпосереднє використання слідчим спеціальних знань у момент прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих (розшукових) дій передбачено законом. Суб'єкти, які використовують спеціальні знання у процесуальному законодавстві, чітко визначені, а саме: слідчий; експерт; спеціаліст.

Зазначено, що непроцесуальні форми використання спеціальних знань можна виключити з кримінального провадження, бо вони існують й успішно застосовуються для повного, всебічного і об'єктивного дослідження обставин правопорушення.

Важливу роль відіграють спеціалісти на початковому етапі розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. За результатами проведеного анкетування щодо форм залучення спеціалістів на початковому етапі розслідування таких кримінальних правопорушень, було отримано такі результати: 57,6 % респондентів вказали на важливість консультацій із загальних питань використання

спеціальних знань; 60,8 % назвали консультацію з приводу документального оформлення; 79,3 % звернули увагу на консультацію при огляді місця події та виявлення трупа; 71,4 % назвали консультацію щодо попередніх досліджень і лише 19,6 % звернули увагу на консультації, пов'язані з виявленням і вилученням документів, у яких відображена злочинна діяльність.

Зазначено, що спеціаліст не може бути суб'єктом доказування. У межах, передбачених законом, спеціаліст сприяє по роботі з доказами, звертає увагу на окремі обставини і надає пояснення щодо спеціальних питань, а також може сам ставити запитання і робити заяви, пов'язані з виявленням, закріпленням, вилученням та дослідженням доказів.

Спеціаліст має право ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду. Проте такі питання можуть мати лише технічний характер і належати до тієї процесуальної дії, в якій спеціаліст бере участь.

Консультації спеціаліста можуть використовуватись при формулюванні питань експерту, розробки слідчих версій та плану розслідування. Спеціаліст, надаючи пояснення, консультації, повинен не виходити за межі своєї компетенції, не підміняти при цьому експерта і не встановлювати нових фактів, що мають доказове значення у кримінальному провадженні.

Розділ 2 «Тактичні прийоми при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Роль тактичних прийомів для отримання криміналістично значимої інформації при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями» встановлено особливості використання тактичних прийомів та висунення версій при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Обґрунтовано, що важливе місце займають тактичні прийоми для отримання криміналістично значимої інформації про особу, що вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями, зводиться до розпізнавання типології сексуального вбивці, отримання додаткової інформації про нього для переконання, що вибір типології здійснений правильно і вжиття відповідних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів з метою звуження кола соціальних груп, а згодом осіб, серед яких може перебувати сексуальний вбивця. Важливим є у цьому випадку залучення відповідних спеціалістів (для консультацій, безпосередньої участі у зазначених діях) до проведення зазначених процесуальних дій, здійснення перевірки за криміналістичними обліками, проведення відповідних експертиз тощо.

Зазначено, що суттєву роль на цьому етапі розслідування вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, відіграє комунікативна сторона: правильно поставлений «діагноз» особі передбачаємого вбивці, уміле використання результатів особистісної діагностики для досягнення психологічного контакту із свідками, потерпілими, які залишилися в живих.

Одним із основних завдань на цьому етапі розв'язання тактичної задачі є здатність слідчого до зіставлення отриманої у ході допитів інформації з даними огляду місця події, судово-медичного дослідження трупа й іншими доказами. Далі

слідчий повинен намагатися реалізувати інформацію, яка міститься в ознаках таким чином, щоб вона була підтверджена (або спростована) новими об'єктивними даними, якими слідство на цей момент не володіє.

Наслідком вищеописаного процесу є віднесення сексуального вбивці до одного із типів злочинця: «психопат», «шизофренік-олігофрен», «мисливець», «імпульсивний», «судимий», «неповнолітній», «нетиповий» і реалізація нижченаведених слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів у поєднанні із використанням різних форм спеціальних знань (залучення спеціалістів до слідчих (розшукових) дій, призначення експертиз, консультативна допомога спеціалістів, перевірка за криміналістичними облікам тощо).

У підрозділі 2.2 *«Тактичні прийоми розслідування, спрямовані на викриття осіб, які вчинили вбивство, пов'язане з сексуальними відхиленнями»* розглянуто основні тактичні прийоми, які використовуються для викриття осіб, які вчинили вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями.

Визначено, що під викриттям особи, що вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями, доцільно розуміти: 1) діяльність, що носить процесуальний характер; 2) таку діяльність здійснює сторона обвинувачення; 3) зміст діяльності включає збирання, накопичення, аналіз, оцінку, перевірку і використання фактичних даних (включаючи докази); 4) мета діяльності спрямована на доказування вини особи, що вчинила вбивство.

Важливою слідчою (розшуковою) дією у викритті сексуального вбивці є допит підозрюваного. Допит особи, що вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями, є не просто «процесом передачі слідчому допитуваним інформації про подію злочину або пов'язані з нею обставини і осіб», а найбільш складною слідчою (розшуковою) дією. Складність цієї дії визначається не тільки тим, що слідчому нерідко протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але й тим, що у показаннях добросовісного допитуваного можуть міститися помилки і перекручення, омана і вигадка, які необхідно виявити й урахувати на шляху слідчого до встановлення істини.

Обґрунтовано, що істотну допомогу у допиті підозрюваного у вчиненні вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, може надати спеціаліст-психолог. З його допомогою слідчий не тільки зможе обрати правильну лінію своєї поведінки залежно від особливостей особи допитуваного, правильно сформулювати питання, які потрібно поставити перед підозрюваним, але й оцінити правдивість відповідей.

У ході проведення судово-медичної експертизи підозрюваного можуть вирішуватися питання щодо: 1) наявності у підозрюваного в області статевих органів слідів крові, вагінального епітелію, слідів які об'єктивно підтверджують уведення статевого члена у піхву потерпілої; 2) наявності на одязі, тілі підозрюваного слідів крові, волосся, вагінального вмісту, їх групова приналежність; 3) наявності у підозрюваного певних пошкоджень, їх характер та походження.

Підкреслено, що важливу роль у викритті сексуального вбивці відіграє судово-медична експертиза речових доказів. Об'єктами цього виду лабораторних досліджень є: кров, волосся, різні виділення людського організму (сперма, слина, піт

тощо), органи і тканини людини і її рештки. Про те, що такий вид експертизи необхідно проводити, зазначили 79,3 % опитаних слідчих.

Судово-психіатрична експертиза підозрюваних у вбивствах, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, є комісійною. Може проводитися комісійна комплексна експертиза, якщо є потреба до її складу уводити інших фахівців (психолог, ендокринолог, судовий медик, сексопатолог та ін.). Під час розслідування серійних вбивств повинно йтися лише про комплексну сексолого-психіатричну експертизу, оскільки досліджуватися буде психосексуальна патологія, пов'язана з розладом сексуального потягу (парафіліями). Про необхідність проведення судово-психіатричної експертизи осіб, які вчинили вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями, зазначили 62,1 % опитаних слідчих.

Зазначено, що судові експертизи у такій категорії кримінальних проваджень призначаються на розсуд слідчого, крім випадків їх обов'язкового проведення. Проведення експертизи у кримінальних провадженнях про вбивства, пов'язані із сексуальними відхиленнями, повинно бути вчасним, адже тяганина з її призначенням може призвести до небажаних наслідків, однак і надмірний поспіх, відсутність необхідних вихідних матеріалів не дозволяють отримати доброякісний експертний висновок.

У підрозділі 2.3 *«Тактичні прийоми встановлення серійного характеру вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями»* розглянуто основні засоби, прийоми та методи, спрямовані на встановлення серійного характеру вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Обґрунтовано, що вирішення проблеми виявлення ознак серійності вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, можливо тільки на основі комплексного підходу. Науковцями пропонується при виявленні ознак, які можуть свідчити про можливу серійність вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, вивчити нерозкриті кримінальні провадження про подібні правопорушення в даному регіоні, паралельно із цим досліджувати матеріали про безвісти зниклих осіб. Уся ця робота ведеться з метою аналізу способів вчинення вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, кримінального «почерку» правопорушника й, можливо, «автографа» на предмет їхньої ідентичності. У наукових публікаціях також піднімається проблема своєчасного об'єднання подібних кримінальних проваджень в одне.

Визначено, що при розгляді конкретного кримінального провадження часто неможливо однозначно зробити висновок про серійний характер вбивства й про необхідність об'єднання його з іншими кримінальними провадженнями в єдине. Складно кваліфікувати «серійність» у випадках, коли вбивство є одиничним або коли серія розгортається на територіях, що обслуговуються різними територіальними підрозділами національної поліції. Тому вчені вважають за доцільне висувати версію про можливий серійний характер вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, поза залежністю від того, чи є підтвердження серійності, тобто наявність вбивств зі схожими елементами їхньої кримінальної характеристики на підставі певних ознак.

На основі аналізу вивченої літератури проведено класифікацію ознак серійності й виділено криміналістичні, психологічні й системоутворюючі ознаки.

За результатами проведеного анкетування щодо криміналістичних ознак при вчиненні серійних вбивств, у том числі пов'язаних із сексуальними відхиленнями, 91,4 % слідчих і 87,3 % оперативних працівників назвали вчинення двох і більше вбивств; 73,4 % слідчих і 74,2 % оперативних працівників визначено однотипність, аналогічність способів вчинення вбивств; 69,8 % слідчих і 68,4 % оперативних працівників віднесли спільність мотивів вбивств, що входять у серію, 49,6 % слідчих і 48,9 % оперативних працівників назвали різночасність вчинення вбивств; 98 % слідчих і 97,5 % оперативних працівників назвали здійснення вбивств тією самою особою або тими самими особами; 97,7 % слідчих і 96,9 % оперативних працівників віднесли вчинення вбивств тільки із прямим умислом.

Підсумовано, що для успішного виявлення ознак серійності необхідно: 1) якісно оглядами місця події, трупи й збирати мікросліди; 2) призначати судові експертизи, які можуть сприяти встановленню факту вчинення декількох вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, однією особою; 3) здійснювати криміналістичний аналіз оперативної обстановки в регіоні, шляхом зіставлення розслідуваних кримінальних правопорушень з нерозкритими правопорушеннями минулих років, активно використовувати створені автоматизовані пошукові системи, що є необхідною комплексною умовою для висування обґрунтованої версії про те, що певні вбивства, пов'язані із сексуальними відхиленнями, мають ознаки «серійності».

Розділ 3 «Розслідування деяких обставин вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, та встановлення осіб за невідомими (розчленованими) трупами» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Тактичні прийоми, спрямовані на встановлення та розслідування обставин вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями»* визначено тактичні прийоми, які використовуються для встановлення та розслідування обставин вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Зазначено, що для одержання найбільш повної інформації про особу вбивці із сексуальними відхиленнями та обставини події слідчому доцільно тактику огляду місця події підпорядкувати збиранню наступних блоків інформації.

Отримані під час огляду місця події відомості про місце й час учинення вбивства із сексуальними відхиленнями, характер тілесних ушкоджень, спосіб і знаряддя правопорушення, залишені сліди повинні використовуватися не тільки слідчим, але й спеціалістом-психологом для діагностики психічного стану нападника у момент вчинення правопорушення, формування його психологічного пошукового портрета.

Важливим доказом вчинення вбивцею зґвалтування або насильницьких дій сексуального характеру є сліди сперми. Крім того, сперма є носієм групових властивостей крові. Сліди сперми можуть перебувати (залежно від особливостей вчинення статевого акту) у різних органах загиблої на шкірі або на її одязі. Вони можуть локалізуватися не тільки на тілі жертви, але й поруч із тілом (на підлозі, ґрунті, рослинних залишках тощо).

Важливим для встановлення факту контакту загиблих із вбивцею і підтвердженням його показань про чинення йому опору є аналіз вилученого у

загиблих піднігтьового вмісту, у якому можуть перебувати частки шкірного епітелію нападника, уламки його волосся, мікрोकількості крові, сперми.

Обґрунтовано, що правильно застосовані тактичні прийоми встановлення та розслідування обставин вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, можливе шляхом дотримання слідчим криміналістичних рекомендацій під час проведення огляду місця події, проведення слідчих (розшукових) дій, залучення спеціалістів, призначення та проведення традиційних для розслідування вбивств експертиз.

У підрозділі 3.2 «Тактичні прийоми встановлення особи невідомого трупа при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями» визначено особливості встановлення особи невідомого трупа під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Вирішення теоретичних і прикладних проблем можливе шляхом дослідження понять криміналістичного встановлення особи потерпілого (жертви) вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, системи ознак такої особи, суб'єктів, форм та видів процесу пошуку, збирання та відтворення властивостей встановлюваної особи та її ознак; дослідження нових джерел інформації про особу потерпілого (жертви) такого вбивства; розроблення нових методів і засобів збирання, дослідження ознак і властивостей встановлюваної особи потерпілого (жертви) за допомогою сучасних знань.

До понятійного апарату тактичних прийомів щодо встановлення особи невідомого трупа доцільно віднести такі поняття: криміналістичне встановлення невідомого трупа, встановлюваний труп, встановлення особи, криміналістично значима особистісна інформація, збирання криміналістично значимої особистісної інформації про особу потерпілого (загиблого), модель встановлюваної особи невідомого трупа.

Важливими складовими елементами, які слідчий повинен враховувати та аналізувати при реалізації тактичних прийомів для встановлення особи невідомого трупа під час розслідування вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, є: а) властивості і ознаки встановлюваної особи; б) об'єкти, які підлягають встановленню (невідомий труп); в) суб'єкти, що беруть участь у встановленні особи невідомого трупа (працівник оперативного підрозділу, експерт, спеціаліст, свідок, підозрюваний та ін.); г) форми, види та стадії дослідження криміналістично значимої особистісної інформації; ґ) науково-технічні методи і засоби, які використовуються під час збирання такої інформації; д) принципи і методи оцінки результатів процесу встановлення особи невідомого трупа; е) організація і управління процесом встановлення особи невідомого трупа.

У підрозділі 3.3 «Особливості встановлення особи по скелетованому і розчленованому трупах при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями» визначено криміналістичні засади встановлення особи по скелетованому і розчленованому трупах під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

У результаті початкового судово-медичного дослідження скелетованого і (або) розчленованого трупа відповіді на більшість поставлених слідчим питань носитимуть невизначений або орієнтовний характер. Тому подальшим етапом

роботи судових медиків буде оброблення всіх кісток скелету і черепа з метою подальшого детального дослідження у відділенні медичної криміналістики бюро судово-медичної експертизи.

Зроблено висновок, що при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, для встановлення особи по скелетованому і розчленованому трупу не існує чітких, науково обґрунтованих криміналістичних рекомендацій. Про це зазначили 83,6 % опитаних слідчих і 78,9 % оперативних працівників. Тому автором розроблені і запропоновані криміналістичні рекомендації при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Проблемі визначення криміналістичної рекомендації в наукових джерелах приділяється не менша увага. Разом з тим не існує таких чітких криміналістичних рекомендацій, які могли успішно використовуватися при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

Зазначено, що вдалим є визначення «криміналістичної рекомендації» професора В.П. Бахіна як результату розвитку науки і передової практики, сформульований у вигляді програми найбільш організованого і тактично доцільного проведення слідчих дій з метою отримання, дослідження і використання доказової інформації.

У криміналістичній літературі існують й інші визначення криміналістичної рекомендації. Автором запропоновано власне визначення криміналістичної рекомендації при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, як сформульованої, науково обґрунтованої, тактично підкріпленої програми поведінки слідчого слідчих (розшукових) дій, з метою отримання доказової інформації.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано і висвітлено такі основні положення, висновки та рекомендації, що спрямовані на вдосконалення використання тактичних прийомів під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, зокрема:

1. Запропоновано авторське визначення тактичного прийому при розслідуванні вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями, як системи найбільш раціональної та доцільної діяльності слідчого для встановлення психологічних відносин з учасниками кримінальної процесуальної діяльності, з метою виявлення, фіксації, дослідження та використання доказової інформації.

2. Запропоновано авторське визначення криміналістичної рекомендації при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, як сформульована, науково обґрунтована, тактично підкріплена програма поведінки слідчого при проведенні слідчих (розшукових) дій, з метою отримання доказової інформації.

3. Встановлено, що проблема використання спеціальних знань при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, почали розроблятися на пострадянському просторі, ще в 60-х роках минулого століття, однак найбільш інтенсивний розвиток вони отримали в 90-х роках, разом з тим вони

є актуальними сьогодні. Визначено форми та основні напрями використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями.

3. Проаналізовано існуючу термінологію «сексуальне вбивство», «вбивство на еротичному ґрунті», «вбивство на ґрунті статевого фетишизму», «вбивство на ґрунті сексуальних збочень», «вбивство із сексуальною мотивацією», «сексуально-садистське вбивство» та запропоновано авторське визначення свого терміна як вбивства, пов'язаного із сексуальними відхиленнями та запропоновано змінити пункт 10 частини 2 статті 115 Кримінального кодексу України, виклавши її у такій редакції: «поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним шляхом чи пов'язане із сексуальними відхиленнями».

4. Комплексно висвітлено існуючу практику та визначені основні напрями застосування тактичних прийомів до розпізнання особи шляхом проведення процесуальних дій, спрямованих на звуження кола підозрюваних з метою отримання криміналістично значимої інформації про особу, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями.

5. На основі комплексного підходу запропоновано основні тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, з метою встановлення серійного характеру шляхом вивчення нерозкритих кримінальних проваджень про аналогічні злочини, дослідження матеріалів про безвісти зниклих осіб, аналізу способів вчинення, встановлення «почерку» та кримінального «автографа».

6. Запропоновано ситуаційні моделі для відпрацювання різноманітних версій з метою встановлення особи, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальним відхиленням, та конкретного послідовного планування проведення слідчих (розшукових) дій.

7. Розроблено основні типові криміналістичні рекомендації для «встановлення особи невідомого трупа» для цього запропоновано створити його інформаційну модель, в якій використовувати криміналістично значимі відомості про його професійну, виробничу та антигромадську діяльність, шкідливі звички, отримані травми, захворювання, хірургічні втручання, стоматологічний статус, особливості внутрішньої будови та зовнішнього вигляду для подальшої ідентифікації. Виокремлено джерела інформації з метою отриманих таких відомостей.

8. Визначено основні напрями удосконалення тактичних прийомів та розроблено криміналістичні рекомендації розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, для встановлення особи по скелетованому та розчленованому трупах, для чого запропоновано до інформаційної моделі загиблого включити криміналістично значиму інформацію про його зовнішність, стійкі особисті ознаки, стать, вік, зріст та інші антропологічні дані.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Товтин С. В. Особливості використання спеціальних судово-медичних та судово-психіатричних знань в ході розслідування сексуальних убивств /

С. В. Товтин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – Вип. 20. – Т. 3. – С. 124–127. – Серія «Право».

2. Towtyn S. Revealing and withdrawal of traces of blood at survey and a search in criminal cases about sexual murders / S. Towtyn // Nauka. Oswiata. Pravo. Zarzadzanie. – 2013. – № 4(1). – Р. 241–251.

3. Товтин С. В. Нетрадиційні способи застосування спеціальних знань під час розслідування сексуальних вбивств / С. В. Товтин // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2016. – № 1(3). – С. 135–146.

4. Товтин С. В. Викриття особи, яка вчинила сексуальне вбивство: процесуальні та криміналістичні аспекти / С. В. Товтин // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). – 2016. – № 2(4). – С. 111–124.

5. Товтин С. В. Наукова розробленість проблеми використання спеціальних знань під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 2. – С. 240–243.

6. Товтин С. В. Можливості використання суб'єктивних портретів під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Теорія і практика сучасного кримінального права, криминології, кримінального процесу та криміналістики: збірник наукових тез за матеріалами міжкафедрального круглого столу (Луцьк, 21 грудня 2012 року) / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волиньполіграф, 2012. – С. 194–197.

7. Товтин С. В. Особливості вилучення слідів крові під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Юридична наука : проблеми та досягнення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 19 лютого 2013 року). – Тернопіль, 2013. – С. 71–73.

8. Товтин С. В. Призначення комплексних сексолого-психіатричних експертиз під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи : тези наукової доповіді та повідомлення круглого столу (Київ, 26 грудня 2012 року). – К. : НАВС, 2013. – С. 204–206.

9. Товтин С. В. Призначення криміналістичних експертиз під час розслідування сексуальних вбивств / С. В. Товтин // Кримінальний кодекс очима молодих науковців та практиків : матеріали Міжвузівського круглого столу (Луцьк, 16 травня 2012 року). – Луцьк. : ПП Іванюк В.П., 2012. – С. 180–184.

10. Товтин С. В. Проблеми призначення окремих видів експертиз під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Реформування національного та міжнародного права : перспективи та пріоритети: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 1–2 лютого 2013 року). – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2013. – С. 105–107.

11. Товтин С. В. Використання можливостей медико-криміналістичних досліджень під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Актуальні питання розвитку державності та правотворчої діяльності в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 2–3 лютого 2013 року). – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2013. – С. 81–83.

12. Товтин С. В. Використання можливостей ґрунтознавчих досліджень під час розслідування сексуальних убивств / С. В. Товтин // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Луцьк, 22–23 березня 2013 року). – Луцьк: ПП Петринка А. Ю., 2013. – С. 385–386.

13. Товтин С. В. Можливості дослідження скелетованого та (або) розчленованого трупа з метою отримання криміналістично значимої інформації про давність настання смерті / С. В. Товтин // Тринадцяті економіко-правові дискусії : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Львів, 28 червня 2016 р.). – Львів, 2016. – С. 87–89.

14. Товтин С. В. Необхідність застосування спеціальних знань при розслідуванні сексуальних убивств / С. В. Товтин // Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 лютого 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 52–55.

АНОТАЦІЯ

Товтин С. В. Тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2016.

У дисертації розглянуто стан наукової розробленості проблеми тактичних прийомів при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. Проаналізовано поняття та види тактичних задач, що вирішуються під час розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. Визначено форми та основні напрями використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях при розслідуванні вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями. Встановлено напрями застосування тактичних прийомів з метою отримання криміналістично значимої інформації про особу, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями. Запропоновано ситуаційні моделі для відпрацювання різноманітних версій з метою встановлення особи, яка вчинила вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями. Розроблено криміналістичні рекомендації для встановлення особи невідомого трупа при розслідуванні вбивств, пов'язаних з сексуальними відхиленнями.

Ключові слова: вбивство, пов'язане із сексуальними відхиленнями, криміналістична рекомендація, тактичний прийом, тактична задача, криміналістично значима інформація, спеціальні знання.

АННОТАЦИЯ

Товтин С. В. Тактические приемы расследования убийств, связанных с сексуальными отклонениями. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2016.

В диссертации рассмотрено состояние научной разработанности проблемы тактических приемов при расследовании убийств, связанных с сексуальными отклонениями.

Отмечено, что в научной литературе используются различные термины при совершении убийств, связанными с различными сексуальными отклонениями. К таким терминам относятся «сексуальное убийство», «убийство эротическом почве», «убийство на почве полового фетишизма», «сексуально-садистское убийство», «убийство на почве сексуальных извращений», «убийство с сексуальной мотивацией».

Во всех перечисленных терминах присутствует в том или ином виде сексуальное отклонение, которое отсутствует в любой здорового человека. Поэтому предложены следующие виды убийств объединить и называть термином «убийство, связанное с сексуальными отклонениями». По результатам проведенного опроса о приемлемости терминологии при совершении убийств, связанных с сексуальными отклонениями 37,2 % следователей и 36,6 % оперативных работников предпочли термин «убийство, связанное с сексуальными отклонениями».

Проанализировано понятие и виды тактических задач, решаемых в ходе расследования убийств, связанных с сексуальными отклонениями. Определено формы и основные направления использования специальных знаний в уголовном производстве при расследовании убийств, связанных с сексуальными отклонениями. Установлено, что в основных процессуальных форм использования специальных знаний относятся: непосредственное использование их следователем, прокурором, судом, следственным судьей; участие специалиста при проведении следственных (розыскных) действий; проведения судебных экспертиз.

Комплексно определено существующую практику и основные направления применения тактических приемов с целью получения криминалистически значимой информации о лице, совершившее убийство, связанное с сексуальными отклонениями;

Предложено ситуационные модели для отработки различных версий с целью установления лица, совершившего убийство, связанное с сексуальными отклонением.

Раскрыто основные тактические приемы расследования с целью установления серийного характера убийств, связанных с сексуальными отклонениями.

Разработано типовые криминалистические рекомендации для расследования убийств, связанных с сексуальными отклонениями. Определить основные направления совершенствования тактических приемов расследования убийств,

связанных с сексуальными отклонениями.

Ключевые слова: убийство, связанное с сексуальными отклонениями, криминалистическая рекомендация, тактический прием, тактическая задача, криминалистически значимая информация, специальные знания.

SUMMARY

Tovtyn S. V. Policy strokes of investigation of the murders connected with sexual deviations. – *Manuscript.*

The dissertation for the competition of a scientific degree of Candidate of Science (Law) on a specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistic; forensic examination; operative-investigation activity. – University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin', 2016.

In the dissertation the condition of a scientific readiness of a problem of policy strokes in case of investigation of the murders connected with sexual deviations is considered. Concepts and types of the tactical tasks solved during the investigation of the murders connected with sexual deviations are analysed. Forms and the main directions of use of special knowledge in criminal proceeding in case of investigation of the murders connected with sexual deviations are determined. It is established the directions of application of policy strokes for the purpose of receipt criminalistic of significant information about the person which committed the murder connected with sexual deviations. Situational models for working off of various versions for the purpose of establishment of the person which committed the murder connected with sexual deviations are offered. Criminalistic recommendations for identification of an unknown corpse in case of investigation of the murders connected with sexual deviations are developed.

Keywords: the murder connected with sexual deviations, the criminalistic recommendation, policy stroke, a tactical task, criminalistic significant information special knowledge.

Підписано до друку _____ р. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Замов. № _____.

Видруковано в Університеті

державної фіскальної служби України.

08201, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31